גיאוגרפיה • כיתה ז' • האדם וסביבתו – כפר עולמי

יחידה 2 מתוך 5 · 9 שעות

גלובליזציה מעצימה שינויים בעולם

איך העולם נעשה מחובר – ומה המחיר והסיכוי שבכך

מהדורה למורה – תשובות, מחוונים וטיפים להוראה

חלק 1 מתוך 3

יצרה: רוית ראש בן ישי

תוכן העניינים

מהדורה למורה – מבנה, מפת פרקים וטיפים ..... חלק 1 · עמ׳ 3

על היחידה · איך עובדים עם החוברת ..... חלק 1 · עמ׳ 5

יחידה 2: גלובליזציה מעצימה שינויים בעולם

1 נופים גלובליים: למה כל העולם נראה דומה? ..... חלק 1 · עמ׳ 6

2 מי הכי גלובלית? מודדים מדינות ..... חלק 1 · עמ׳ 12

3 המכולה, הכבל והסמארטפון: הטכנולוגיה מקרבת ..... חלק 1 · עמ׳ 18

4 סוף המלחמה הקרה ושוק חופשי: הפוליטיקה פותחת גבולות ..... חלק 2 · עמ׳ 2

5 השפעות הגלובליזציה על הכלכלה: המסע של חולצה ..... חלק 2 · עמ׳ 8

6 השפעות הגלובליזציה על התרבות והחברה: עולמקומיות ..... חלק 2 · עמ׳ 14

7 בעיות סביבתיות בעידן הגלובלי: מהנחל ועד שכבת האוזון ..... חלק 3 · עמ׳ 2

8 בעיות שחוצות גבולות: ים, מים, קרינה ופחמן ..... חלק 3 · עמ׳ 8

9 ניסיונות התמודדות: איך מתקנים עולם גלובלי? ..... חלק 3 · עמ׳ 14

סיכום

מילון מושגים ..... חלק 3 · עמ׳ 20

משימת סיכום: העולם בכף היד שלי ..... חלק 3 · עמ׳ 22

מהדורה למורה

היחידה "גלובליזציה מעצימה שינויים בעולם" מוקצית לה בתכנית כ־9 שעות: פתיח – נופים גלובליים (1), מדדי גלובליות (1), גורמים שאפשרו את הגלובליזציה (2; הגורמים הפוליטיים־כלכליים – לבחירה), השלכות התהליך בתחומים שונים (2) ובעיות סביבתיות וניסיונות לפתרונן (3). מטרתה לבנות אצל התלמידים תמונה של עולם מחובר, ולהקנות להם כלים לבחון אותו – מושגים, מדדים, תצפית, ריאיון ושאלון.

כל פרק בחוברת בנוי באותו מבנה: קטע קריאה עם מושגי מפתח; חלק א׳ – הבנה וקריאת תרשים או מפה; חלק ב׳ – השוואה ומיון; חלק ג׳ – מקרה בוחן, מגוון נקודות מבט, שרשרת סיבה ותוצאה ומשימת כתיבה עם מחוון; וכרטיס יציאה לגזירה. שלוש מיומנויות החשיבה של התכנית – השוואה, מגוון נקודות מבט וסיבה ותוצאה – חוזרות בכל פרק.

נתונים אמיתיים בחוברת מסומנים במקור ובשנה ובדקו; נתונים שמטרתם המחשה מסומנים "נתונים לדוגמה" ומתייחסים לרוב למדינות דמיוניות. כדאי להפנות את תשומת לב התלמידים להבדל – זו הזדמנות ללמד הערכת מהימנות מקורות.

מבנה כל פרק

קוראים ומבינים	טקסט מקורי קצר + מושגי מפתח מתוך תוכנית הלימודים
חלק א׳	שאלות רב־ברירה ומשימת קריאת גרף/מפה
חלק ב׳	משימת קריאת איור נוספת, טבלת השוואה (מיומנות השוואה) ורשימת הקפה (מיון)
חלק ג׳	מקרה בוחן, מגוון נקודות מבט, שרשרת סיבה ותוצאה, כתיבה עם מחוון
כרטיס יציאה	שלוש שאלות קצרות לגזירה בסוף השיעור

מפת הפרקים

פרק	נושא	בתוכנית הלימודים	מושגי מפתח
1	נופים גלובליים: למה כל העולם נראה דומה?	פתיח – ביטויי תהליך הגלובליזציה במרחב: נופים גלובליים	גלובליזציה · נוף טבעי · נוף אנושי · נוף גלובלי · חברה רב־לאומית (תאגיד) · פארק מדע
2	מי הכי גלובלית? מודדים מדינות	מדדי גלובליות – מי הכי גלובלית?	גלובליזציה · סחר חוץ · יבוא · יצוא · השקעות זרות
3	המכולה, הכבל והסמארטפון: הטכנולוגיה מקרבת	גורמים שאפשרו את הגלובליזציה – א. גורמים טכנולוגיים: מערכות תחבורה ותקשורת	מהפכה טכנולוגית · תחבורה – גורם נייח וגורם נייד · נגישות · תקשורת המונים · רשת האינטרנט · תקשורת סלולרית
4	סוף המלחמה הקרה ושוק חופשי: הפוליטיקה פותחת גבולות	גורמים שאפשרו את הגלובליזציה – ב. גורמים פוליטיים־כלכליים (לבחירה)	מעצמה · דמוקרטיה · שוק חופשי · יוזמה פרטית · הפרטה · ארגונים בין־לאומיים
5	השפעות הגלובליזציה על הכלכלה: המסע של חולצה	השלכות הגלובליזציה – על הכלכלה והפוליטיקה	חברה רב־לאומית (תאגיד בין־לאומי) · תעשייה עתירת ידע · תעשייה מסורתית · הפרטה · הגירת עובדים
6	השפעות הגלובליזציה על התרבות והחברה: עולמקומיות	השלכות הגלובליזציה – על התרבות והחברה: עולמקומיות (גלוקליות)	האחדה תרבותית · אמריקניזציה · תרבות צריכה · מותג · עולמקומיות (גלוקליות) · בידול מרחבי
7	בעיות סביבתיות בעידן הגלובלי: מהנחל ועד שכבת האוזון	בעיות סביבתיות מועצמות על ידי הגלובליזציה	משאבים טבעיים · יערות הגשם · ריאות ירוקות · חור באוזון · התחממות גלובלית · סחיפת קרקע
8	בעיות שחוצות גבולות: ים, מים, קרינה ופחמן	בעיות סביבתיות מועצמות על ידי הגלובליזציה – בעיות חוצות גבולות	מים עיליים · מים תחתיים · מדבור · קרינה רדיואקטיבית · התחממות גלובלית
9	ניסיונות התמודדות: איך מתקנים עולם גלובלי?	בעיות סביבתיות – ניסיונות התמודדות	אמנה בין־לאומית · ארגונים ירוקים · שטח פתוח · אנרגיה ירוקה · בנייה אקולוגית · טיפול משולב בפסולת

טיפים כלליים

- פתחו את היחידה ב"מסע של חפץ": כל תלמיד ותלמידה בודקים את התווית של פריט אחד (חולצה, תיק, משחק) ומסמנים על מפת עולם כיתתית מאיפה הוא הגיע. חזרו למפה בסוף היחידה.
- בנו "קיר מושגים" מתעדכן: בכל שיעור מוסיפים את המושגים החדשים מהמילון עם ציור או דוגמה מהסביבה.
- השתמשו בכרטיסי היציאה כדי לזהות מושגים שלא הובנו, ופתחו בהם את השיעור הבא.
- את משימות המחקר (תצפית, ריאיון, שאלון) כדאי לתת מוקדם, כדי שיהיה זמן לבצע אותן מחוץ לכיתה.
- מומלץ לשלב עבודה בזוגות בחלקי ההשוואה ונקודות המבט, ועבודה אישית במשימות הכתיבה.
- הקפידו על שפה כללית: "רשת מזון בין־לאומית", "טלפון חכם", "רשת חברתית" – בלי שמות מסחריים.

נקודות רגישות ושמירה על שיח מכבד

- נושאי הגלובליזציה נוגעים בכלכלה, בעבודה ובהגירה, ובכיתה עשויים להיות תלמידים ממשפחות שעלו או היגרו, או שהוריהם עובדים בתעשיות שנפגעו. הציגו את ההשפעות כמגוון של חוויות, בלי לשפוט קבוצות.
- בדיון "ברכה או קללה" אין תשובה אחת נכונה. העריכו את איכות הנימוק ולא את העמדה עצמה, ושמרו על דיון מכבד שבו כל עמדה נשמעת.
- בפרק על הגורמים הפוליטיים הציגו את המלחמה הקרה כתחרות היסטורית בין שתי שיטות, בלי להקיש ממנה על מדינות או על מחלוקות של היום.
- בנושאי סביבה הימנעו מהפחדה. הדגישו גם הצלחות (למשל שיקום שכבת האוזון בעקבות אמנה בין־לאומית) ופעולות שהתלמידים עצמם יכולים לעשות.

רעיונות להעשרה

- סיור תצפית קצר סביב בית הספר או במרכז קניות: ספירה ומיפוי של רכיבי נוף גלובלי וכתיבת דוח תצפית.
- "ראיון בין־דורי": הזמינו סבים וסבתות לכיתה לשיחה על העולם של ילדותם – תחבורה, תקשורת ומוצרים מחו"ל.
- תערוכה כיתתית "המסע של מוצר אחד" עם הכרזות ממשימת הסיכום.
- בניית "מדד גלובליות כיתתי" משאלון קצר והצגתו בתרשים.
- מעקב של שבוע אחרי ידיעות מהעולם שהשפיעו על ישראל, ומיונן לכלכלה, תרבות, חברה וסביבה.

נתונים: גרפים המסומנים "נתונים לדוגמה" הם נתונים מעוגלים או מומצאים לתרגול. נתונים אמיתיים מופיעים עם מקור ושנה – מומלץ לעדכן אותם מעת לעת.

על היחידה: גלובליזציה מעצימה שינויים בעולם

אתם קמים בבוקר, לובשים חולצה שנתפרה ביבשת אחרת, אוכלים פרי שהגיע באונייה, ושולחים הודעה לחבר שגר בצד השני של העולם. כל אלה הם חלק מתהליך אחד גדול – הגלובליזציה – שבו מדינות, אנשים ומקומות נעשים קשורים זה לזה יותר מאי פעם.

ביחידה הזאת נצא לחקור את התהליך כמו גאוגרפים: נזהה נופים גלובליים בסביבה שלנו, נמדוד כמה "גלובלית" כל מדינה, נבין אילו שינויים בטכנולוגיה ובפוליטיקה אפשרו אותו, נבחן את השפעותיו על הכלכלה, על התרבות ועל החברה – ונלמד על בעיות סביבתיות שאינן עוצרות בגבולות ועל הדרכים להתמודד איתן.

לאורך היחידה נשווה, נשמע נקודות מבט שונות ונבנה שרשראות של סיבה ותוצאה. כך תוכלו לגבש עמדה משלכם: האם הגלובליזציה היא ברכה, קללה – או קצת משניהם?

איך עובדים עם החוברת?

קוראים ומבינים טקסט קצר ומושגי מפתח	**קוראים גרפים** גרף, טבלה ותרשים	**קוראים מפות** מפת עולם ומפות סכמטיות	**משווים** טבלת השוואה ומסקנה
נקודות מבט מה חושבים אנשים שונים?	**סיבה ותוצאה** שרשרת של שינויים	**מקרה בוחן** מקום אמיתי או לדוגמה	**כרטיס יציאה** גוזרים ומגישים בסוף השיעור

שאלות הגאוגרף – שואלים על כל תופעה

? מהי התופעה? | איפה היא מתרחשת? | למה דווקא שם? | איך היא משתנה? | מה ההשלכות שלה?

למי זה טוב – ולמי פחות?

⚠️ גרפים ומפות שמסומנים "נתונים לדוגמה" נועדו לתרגול קריאה והסקת מסקנות – המספרים בהם מעוגלים או מומצאים לצורך הלמידה. נתונים אמיתיים מופיעים עם מקור ושנה.

המטרה שלי ביחידה הזאת:

_____

פרק 1

נופים גלובליים: למה כל העולם נראה דומה?

מגדלי זכוכית, שדות תעופה ושלטים באנגלית – איך הגלובליזציה משנה את הנוף

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

בפרק הזה נלמד:

- לזהות רכיבים של נוף גלובלי ולהבחין בינם לבין נוף טבעי ונוף אנושי מקומי
- למיין ביטויים של גלובליזציה לפי תחומים: כלכלה, תרבות, חברה וסביבה
- לתכנן תצפית בסביבה הקרובה ולשאול "שאלות של גאוגרף"
- להסביר מדוע ערים ופארקים מדעיים במקומות רחוקים נראים דומים

קוראים ומבינים: כשמקומות רחוקים נראים כמו תאומים

נסו לדמיין שאתם נוחתים בשדה תעופה בארץ רחוקה. אותם שלטים באנגלית, אותם מסועים למזוודות, אותן חנויות ברשתות שמוכרות קפה, בגדים ומשחקים. אם לא הייתם יודעים לאן טסתם, ייתכן שלא הייתם מצליחים לנחש באיזו מדינה אתם נמצאים. התחושה הזאת היא אחד הסימנים הבולטים לגלובליזציה – התהליך שבו מקומות בעולם נעשים קשורים זה לזה יותר ויותר.

גאוגרפים מבחינים בין סוגי נוף. נוף טבעי נוצר בידי הטבע: הרים, נהרות, יערות וחופים. נוף אנושי הוא מה שבני האדם בנו ושינו: שדות, כבישים, בתים וערים. בעשורים האחרונים התפתח סוג נוסף של נוף אנושי – נוף גלובלי. זהו נוף שנראה כמעט אותו דבר בערים רבות בעולם, משום שהוא נבנה בהשפעת קשרים כלכליים ותרבותיים בין מדינות.

דוגמה מוכרת היא פארקים מדעיים, שמכונים לפעמים "עמקי סיליקון". בעמק הסיליקון בקליפורניה, בבנגלור שבהודו ובהר חוצבים בירושלים נמצאים מבני משרדים מזכוכית, מעבדות, חניונים ומדשאות מטופחות. בפארקים כאלה פועלות חברות רב־לאומיות – חברות שיש להן סניפים בכמה מדינות. כשחברה בונה סניף בעיר חדשה, היא מביאה איתה לא רק עבודה אלא גם סגנון בנייה, שפה ודרך עבודה.

גם מראה הערים עצמן נעשה דומה. בערים גלובליות רבות המגדלים הגבוהים מרוכזים במרכז העיר, והבניינים הולכים ונעשים נמוכים ככל שמתרחקים ממנו. אם משרטטים קו מעל גגות הבניינים, מתקבלת צורה של פעמון – ולכן קוראים לזה "מבנה פעמון". נוסף על כך נפוצים בכל מקום מרכזי קניות, רשתות מזון בין־לאומיות, מחלפים וגשרים, שלטי חוצות באנגלית, אנטנות סלולריות וצלחות לוויין.

איך חוקרים נוף? יוצאים לתצפית: מתבוננים, מצלמים, סופרים ורושמים. אחר כך שואלים "שאלות של גאוגרף": מה אני רואה? איפה זה נמצא? למה דווקא כאן? מה הקשר בין המקום הזה למקומות אחרים בעולם? ומה ההשלכות על האנשים ועל הסביבה? כך נוף רגיל ברחוב הופך לעדות לתהליך עולמי.

מושגי מפתח

גלובליזציה: תהליך שבו מדינות, אנשים ומקומות בעולם נעשים קשורים ותלויים זה בזה בכלכלה, בתרבות ובתקשורת.

נוף אנושי: נוף שבני האדם יצרו או שינו, כמו שדות, כבישים, יישובים ומבנים.

חברה רב־לאומית (תאגיד): חברה שפועלת בכמה מדינות ויש לה סניפים, מפעלים או משרדים ברחבי העולם.

נוף טבעי: נוף שנוצר בידי כוחות הטבע, כמו הרים, נהרות, יערות ומדבריות.

נוף גלובלי: נוף אנושי שנראה דומה במקומות רבים בעולם בגלל קשרים כלכליים ותרבותיים בין מדינות.

פארק מדע: אזור שבו מרוכזות חברות טכנולוגיה, מעבדות ומשרדי פיתוח, לרוב במבנים מודרניים דומים.

חלק א': מזהים נוף גלובלי

בחלק הזה נבדוק מה הופך נוף ל"גלובלי", ונאתר במפת העולם שלושה פארקים מדעיים שנראים כמעט אותו דבר.

1 הקיפו את התשובה הנכונה.

1. איזה מהבאים הוא דוגמה לנוף טבעי?

א) מחלף כבישים גדול
ב) חוף ים עם צוקים שנוצרו מגלים
ג) שדה תעופה
ד) פארק מדע

✔ צוקים שנוצרו בפעולת הגלים הם תוצר של כוחות הטבע. שאר האפשרויות נבנו בידי אדם.

2. מדוע מכנים נוף מסוים "נוף גלובלי"?

א) כי הוא נמצא רק בארצות הברית
ב) כי הוא נוצר בידי הטבע
ג) כי הוא נראה דומה במקומות רבים בעולם בעקבות קשרים בין מדינות
ד) כי יש בו הרבה עצים

✔ נוף גלובלי הוא נוף אנושי שחוזר על עצמו בערים רבות בעולם, משום שהוא נבנה בהשפעת קשרים כלכליים ותרבותיים.

3. מהו "מבנה פעמון" של עיר?

א) עיר שיש בה פעמון גדול בכיכר
ב) מגדלים גבוהים במרכז ובניינים נמוכים יותר ככל שמתרחקים ממנו
ג) עיר שבנויה בצורת עיגול
ד) עיר שכל הבניינים בה באותו גובה

✔ קו הגגות עולה לקראת המרכז ויורד לכיוון השוליים, ויוצר צורה של פעמון.

4. שלט חוצות באנגלית במרכז עיר בישראל הוא ביטוי לגלובליזציה בעיקר בתחום –

א) הסביבה
ב) התרבות
ג) תנאי מזג האוויר
ד) החקלאות

✔ השפה האנגלית היא חלק מתרבות משותפת שמתפשטת בעולם, ולכן זה ביטוי תרבותי.

2 עיינו במפה וענו על השאלות.

קריאת מפה

שלושה "עמקי סיליקון" בשלוש יבשות

מקור: מפה איכותית – מיקומים בלבד, ללא נתונים מספריים

1. באילו יבשות נמצאים שלושת הפארקים המדעיים שבמפה?

תשובה: עמק הסיליקון – בצפון אמריקה; בנגלור והר חוצבים – באסיה.

2. המקומות רחוקים מאוד זה מזה, ובכל זאת נראים דומים. הציעו הסבר אחד לכך.

תשובה: חברות רב־לאומיות פועלות בכל המקומות האלה ובונות סניפים בסגנון דומה; הרעיונות, שיטות העבודה וסגנון הבנייה עוברים ממקום למקום בזכות הקשרים בין המדינות.

3. ציינו שני רכיבים בנוף שהייתם מצפים למצוא בכל אחד מהפארקים.

תשובה: למשל: מבני משרדים מזכוכית, חניונים גדולים, מדשאות, שלטים באנגלית, כבישי גישה רחבים.

חלק ב': משוואים וממיינים

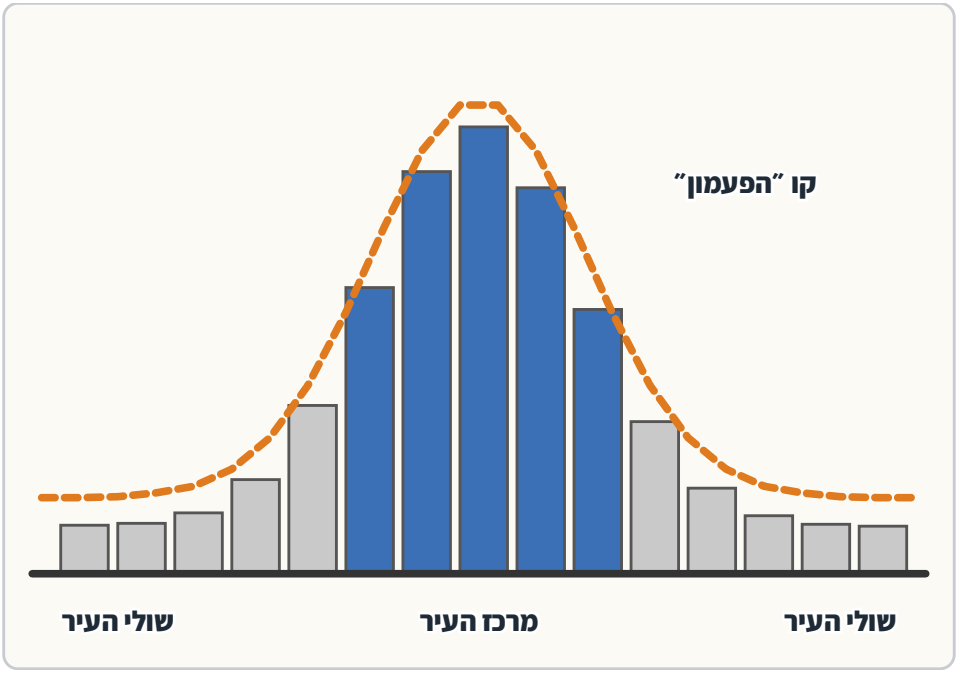
השוואה ומיון עוזרים לגאוגרפים לסדר את מה שהם רואים. בחלק הזה נקרא תרשים של קו הרקיע בעיר, נשווה בין נוף מקומי לנוף גלובלי ונמיין לפי תחומים.

3 עיינו בתרשים וענו.

קריאת מפה

קו הרקיע של עיר גלובלית: "מבנה פעמון"

נתונים לדוגמה

מגדלי משרדים מזכוכית · בנייני מגורים נמוכים · קו הגגות

תרשים מופשט של עיר דמיונית – להמחשה בלבד.

1. היכן נמצאים הבניינים הגבוהים ביותר בעיר, והיכן הנמוכים?

תשובה: הגבוהים – במרכז העיר; הנמוכים – בשולי העיר, משני הצדדים.

2. מדוע לדעתכם בונים לגובה דווקא במרכז העיר?

תשובה: במרכז הקרקע מבוקשת ויקרה, יש בו משרדים, עסקים ותחבורה ציבורית, ולכן מנצלים כל מטר ובונים לגובה.

3. מה הקשר בין "מבנה הפעמון" לבין הטענה ש"הערים בעולם נעשות דומות"?

תשובה: מבנה דומה חוזר בערים רבות בעולם – מגדלי זכוכית במרכז ובנייה נמוכה בשוליים – ולכן קווי הרקיע שלהן נראים דומים.

4 ⚖️ השוו בין שוק מקומי ותיק לבין מרכז קניות גדול. השלימו את המשבצות הריקות.

השוואה

תבחין	שוק מקומי ותיק	מרכז קניות גדול
מראה המבנה	דוכנים פתוחים, סמטאות צרות	**מבנה סגור וממוזג, קומות, דלתות זכוכית**
שפת השלטים	**עברית ושפות מקומיות, שלטים בכתב יד**	הרבה שלטים באנגלית
מוצרים	תוצרת מקומית: ירקות, תבלינים, מאפים	**מוצרים מכל העולם, חנויות של רשתות בין־לאומיות**
האם יש מקום דומה בערים אחרות בעולם?	**פחות – לכל שוק אופי משלו**	**כן – מרכזי קניות נראים דומים בערים רבות**

איזה מהשניים הוא "נוף גלובלי"? נמקו בעזרת שני תבחינים מהטבלה.

תשובה: מרכז הקניות – כי הוא נראה דומה במקומות רבים בעולם, השלטים בו באנגלית ומוכרים בו מוצרים של רשתות בין־לאומיות.

5 ⭕ הקיפו רק את הרכיבים של נוף גלובלי.

מיון

שדה תעופה בין־לאומי | **מגדל משרדים מזכוכית** | מערה בהר | **אנטנה סלולרית על גג**

נחל זורם בעמק | **שלט חוצות באנגלית** | **סניף של רשת מזון בין־לאומית**

הסבר: מערה ונחל הם נוף טבעי. שאר הרכיבים הם נוף אנושי שחוזר על עצמו בערים רבות בעולם – נוף גלובלי.

חלק ג': חושבים כמו גאוגרפים

בחלק הזה נכיר פארק מדע בישראל, נשמע כמה נקודות מבט עליו ונבנה שרשרת של סיבה ותוצאה.

מקרה בוחן

הר חוצבים: פארק מדע בירושלים

📍 **הר חוצבים, ירושלים**

בצפון־מערב ירושלים נמצא אזור תעשייה שנקרא הר חוצבים. זהו פארק של תעשיות עתירות מדע וטכנולוגיה. מי שמסתובב בו רואה מבני משרדים ומעבדות, חלקם בחזיתות זכוכית, חניונים, כבישי גישה ושלטים של חברות – רבים מהם באנגלית.

בחלק מהחברות שבפארק עובדים אנשי מקצוע שמתכתבים, נפגשים בשיחות וידאו ועובדים בצוותים יחד עם עמיתים במדינות אחרות. מוצרים שמפותחים כאן נמכרים בארצות רבות. מי שמבקר בפארקים מדעיים בקליפורניה או בבנגלור מגלה מראה דומה מאוד – אף שכל אחד מהם נמצא ביבשת אחרת.

6 ✍️ ענו על השאלות על מקרה הבוחן.

1. מצאו בקטע שלושה רכיבים בנוף של הר חוצבים שמאפיינים נוף גלובלי.

תשובה: מבני זכוכית, שלטים באנגלית, חניונים וכבישי גישה, משרדים ומעבדות של חברות.

2. אילו קשרים יש בין הר חוצבים לבין מקומות אחרים בעולם? ציינו שניים.

תשובה: עבודה בצוותים עם עמיתים בחו"ל; שיחות וידאו; מוצרים שנמכרים בארצות רבות; דמיון בסגנון הבנייה לפארקים בקליפורניה ובבנגלור.

3. שאלו "שאלה של גאוגרף" על הר חוצבים, שאינה מופיעה בקטע.

תשובה: תשובה פתוחה, למשל: למה הפארק הוקם דווקא במקום הזה? מאיפה מגיעים העובדים? איך הפארק משפיע על התחבורה באזור?

7 קראו מה אומרים שלושה אנשים על פארק מדע חדש שהוקם ליד עירם.

מגוון נקודות מבט

מהנדסת תוכנה צעירה

"בזכות הפארק מצאתי עבודה מעניינת קרוב לבית, ואני עובדת עם צוותים מכל העולם."

בעל מאפייה ותיק במרכז העיר

"העובדים בפארק אוכלים בקפיטריות שלהם, וחלק מהלקוחות שלי עברו לרשתות הגדולות."

אדריכלית

"כל הבניינים נראים כמו בכל מקום אחר בעולם. חבל שלא שילבו אבן מקומית ונוף שמתאים לעיר שלנו."

1. מי מהדוברים רואה בפארק בעיקר הזדמנות, ומי רואה בו בעיקר מחיר? נמקו.

תשובה: המהנדסת רואה הזדמנות (עבודה וקשר לעולם); בעל המאפייה רואה מחיר כלכלי (תחרות ופחות לקוחות); האדריכלית רואה מחיר תרבותי ונופי (אובדן הייחוד של המקום).

2. איזו נקודת מבט קרובה אליכם? נמקו.

תשובה: תשובה פתוחה עם נימוק שמתייחס לנאמר בקטעים.

8 השלימו את שרשרת הסיבה והתוצאה.

סיבה ותוצאה

חברה רב־לאומית מחליטה לפתוח סניף בעיר חדשה ← **היא בונה משרדים בסגנון שבו היא בונה בכל העולם** ← **מגיעים עובדים, ונפתחים לידם בתי קפה וחנויות של רשתות** ← הנוף בעיר החדשה נעשה דומה לנוף בערים אחרות בעולם ← **נוצר נוף גלובלי – ויש תושבים שחוששים לאובדן הייחוד המקומי**

9 יוצאים לתצפית! בחרו רחוב, מרכז קניות או צומת קרוב לבית או לבית הספר. רשמו לפחות ארבעה רכיבים של נוף גלובלי שראיתם, מיינו כל רכיב לתחום (כלכלה, תרבות, חברה או סביבה), ונסחו שתי "שאלות של גאוגרף" על המקום.

כתיבה וטיעון

תשובה: דיווח שמתאר מקום מסוים, מונה לפחות ארבעה רכיבים של נוף גלובלי, ממיין אותם לתחומים באופן סביר ומציג שתי שאלות גאוגרפיות (מה, איפה, למה כאן, מה הקשר, מה ההשלכות).

רמה	מה מחפשים
מצוין	ארבעה רכיבים לפחות, מיון נכון ומנומק לתחומים, שתי שאלות גאוגרפיות מעמיקות ושימוש במושגים מהפרק.
טוב	שלושה–ארבעה רכיבים, מיון נכון ברובו, שאלה גאוגרפית אחת לפחות.
בסיסי	רשימה של רכיבים בלי מיון לתחומים ובלי שאלות.

כרטיס יציאה – פרק 1: נופים גלובליים: למה כל העולם נראה דומה?

שם: _____

1. ההבדל בין נוף טבעי לנוף גלובלי, במשפט אחד:
2. רכיב אחד של נוף גלובלי שראיתי בדרך לבית הספר:
3. "שאלה של גאוגרף" שהייתי רוצה לחקור:

מה מחפשים: הבחנה נכונה (טבע מול נוף אנושי שחוזר בעולם); רכיב מתאים (שלט באנגלית, קניון, אנטנה וכו'); שאלה שמתחילה ב"למה כאן", "מה הקשר" וכדומה.

למורה – פרק 1

חלוקת זמן מוצעת: פתיחה בתמונות של שדות תעופה מכמה מדינות – "נחשו איפה זה?" – 10 דק׳ · קריאה וחלק א׳ – 15 דק׳ · חלק ב׳ – 20 דק׳ · חלק ג׳, תכנון התצפית וכרטיס יציאה – 45 דק׳ (שיעור כפול; התצפית עצמה כשיעורי בית או כסיור קצר).

מיומנויות: השוואה ומיון לתחומים (כלכלה, תרבות, חברה, סביבה) · כלי מחקר – תצפית · שאילת "שאלות של גאוגרף" · מגוון נקודות מבט · סיבה ותוצאה

טיפים להפעלה:

- הציגו 4–5 תמונות של מרכזי קניות או שדות תעופה ממדינות שונות בלי כיתוב, ובקשו לנחש את המדינה. הקושי לנחש הוא נקודת הפתיחה לשיעור.
- אם אפשר, צאו לסיור קצר סביב בית הספר: כל קבוצה סופרת סוג אחד של רכיבים (שלטים באנגלית, אנטנות, סניפי רשתות) ומדווחת לכיתה.
- בנו בכיתה "קיר שאלות של גאוגרף": מה? איפה? למה כאן? מה הקשר? מה ההשלכות? – וחזרו אליו לאורך כל היחידה.
- הקפידו על שפה כללית בלי שמות מותגים: "רשת מזון בין־לאומית", "רשת אופנה".

תפיסות שגויות נפוצות:

- תלמידים חושבים שכל נוף "מודרני" הוא גלובלי. הדגישו: נוף גלובלי הוא נוף שחוזר על עצמו במקומות רבים בעולם בגלל קשרים ביניהם.
- יש הסבורים שנוף גלובלי קיים רק בחו"ל. הראו דוגמאות מהסביבה הקרובה – קניון, מחלף, אנטנה.
- תלמידים מבלבלים בין "מבנה פעמון" לצורה של מבנה בודד. הסבירו שזה קו הגגות של העיר כולה.

פרק 2

מי הכי גלובלית? מודדים מדינות

סחר, אינטרנט, נסיעות והסכמים – איך משווים בין מדינות ואיך יודעים שהמידע אמין

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

בפרק הזה נלמד:

- להכיר מדדים שבעזרתם מודדים את רמת הגלובליזציה של מדינה
- להשוות בין מדינות לפי כמה מדדים ולהסיק מסקנות
- להעריך את מהימנותו של מקור מידע
- להציג מידע על מדינה בדרך מגוונת: טבלה, תרשים או כרטיס מידע

קוראים ומבינים: איך מודדים "כמה גלובלית" מדינה?

לא כל המדינות קשורות לעולם באותה מידה. יש מדינות שבהן כמעט כל התושבים מחוברים לאינטרנט, נוסעים לחו"ל וקונים מוצרים מכל העולם, ויש מדינות שהקשר שלהן עם העולם מצומצם הרבה יותר. כדי להשוות בין מדינות, חוקרים משתמשים במדדים – מספרים שמודדים תחום מסוים ומאפשרים להעמיד מדינות זו מול זו.

מדד חשוב אחד הוא היקף הפעילות הכלכלית עם העולם. סחר חוץ הוא קנייה ומכירה של סחורות ושירותים בין מדינות. כשמדינה קונה מוצרים מחו"ל זהו יבוא, וכשהיא מוכרת לחו"ל זהו יצוא. גם השקעות זרות – כסף שחברות ואנשים מחו"ל משקיעים במפעלים ובעסקים במדינה – מלמדות על הקשר הכלכלי שלה עם העולם.

מדדים אחרים בודקים את הקשר של התושבים עם העולם: כמה מהם מחוברים לאינטרנט, כמה שיחות הם מקיימים עם חו"ל וכמה פעמים בשנה הם נוסעים למדינות אחרות. יש גם מדדים פוליטיים: על כמה הסכמים בין־לאומיים חתמה המדינה, ובכמה פרויקטים משותפים או מבצעי סיוע היא משתתפת.

חוקרים מחברים כמה מדדים יחד למדד אחד משולב. לפי מדד גלובליזציה בין־לאומי שפורסם ב־2025 (נתוני 2023), במקום הראשון נמצאת הולנד, ואחריה מדינות קטנות נוספות באירופה. ישראל דורגה במקום ה־40. דירוג כזה עוזר לראות תמונה כללית, אבל חשוב לזכור שכל מדד מודד רק חלק מהמציאות.

לפני שמשתמשים בנתון, כדאי לבדוק אם הוא מהימן: מי פרסם אותו? באיזו שנה? האם מוסבר איך חישבו אותו? האם מקורות אחרים מראים תמונה דומה? נתון בלי שנה ובלי מקור הוא כמו שמועה – אולי נכון, אולי לא.

מושגי מפתח

גלובליזציה: תהליך שבו מדינות, אנשים ומקומות בעולם נעשים קשורים ותלויים זה בזה.

יבוא: קנייה של סחורות ושירותים ממדינות אחרות והבאתם אל המדינה.

השקעות זרות: כסף שחברות ואנשים ממדינות אחרות משקיעים בעסקים ובמפעלים במדינה.

סחר חוץ: קנייה ומכירה של סחורות ושירותים בין מדינה למדינות אחרות.

יצוא: מכירה של סחורות ושירותים מהמדינה למדינות אחרות.

חלק א': קוראים דירוג

בחלק הזה נבדוק מה מודד כל מדד, ונקרא תרשים של מדינות שדורגו גבוה במדד גלובליזציה משולב.

1 הקיפו את התשובה הנכונה.

1. ישראל מוכרת לחו"ל רכיבים אלקטרוניים ותוכנה. זוהי דוגמה ל־

א) יבוא
ב) יצוא
ג) השקעה זרה
ד) נסיעה לחו"ל

✔ מכירה של סחורות ושירותים למדינות אחרות היא יצוא.

2. איזה מהנתונים הבאים מודד את הקשר של התושבים עם העולם?

א) מספר ההרים במדינה
ב) מספר הנסיעות של תושבים לחו"ל בשנה
ג) כמות הגשם השנתית
ד) גובה הבניין הגבוה בבירה

✔ נסיעות לחו"ל מראות כמה התושבים עצמם נמצאים בקשר עם מקומות אחרים בעולם.

3. מדוע חוקרים משלבים כמה מדדים למדד אחד?

א) כדי שהחישוב יהיה קצר יותר
ב) כי מדד אחד מראה רק חלק מהתמונה
ג) כי אסור להשתמש במדד אחד
ד) כדי שכל המדינות יקבלו ציון זהה

✔ מדינה יכולה להיות מחוברת מאוד בתחום אחד ופחות בתחום אחר; מדד משולב מאזן בין התחומים.

4. איזה מהמקורות הבאים מהימן יותר?

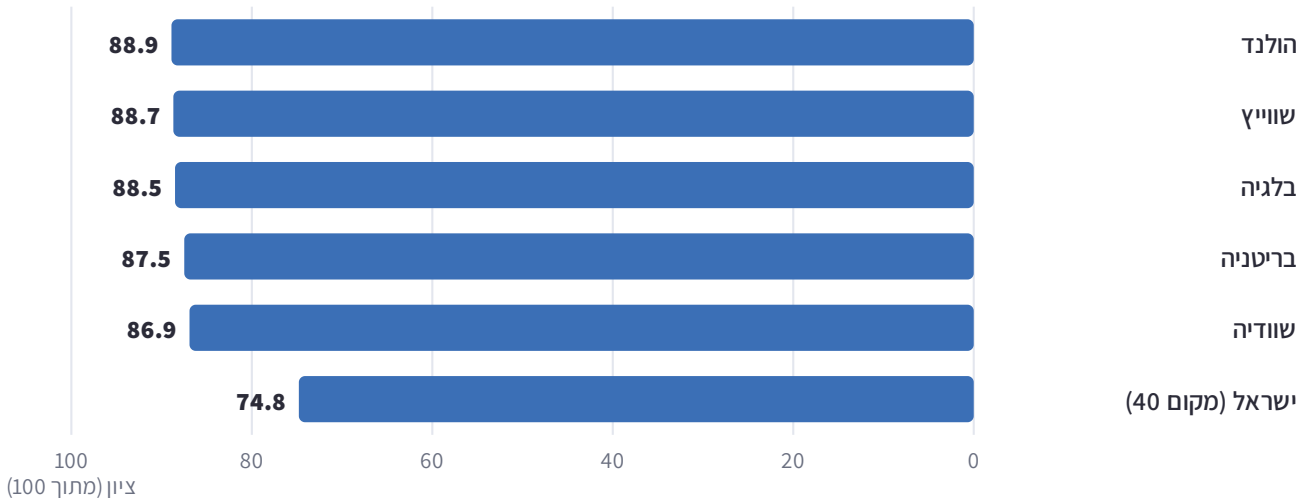
א) פוסט ברשת חברתית בלי שם הכותב
ב) שמועה ששמעתם מחבר
ג) דוח שמציין את שנת הנתונים ומסביר איך חושבו
ד) כותרת בלי תאריך

✔ מקור שמציין שנה ומסביר את שיטת החישוב מאפשר לבדוק אותו – ולכן הוא מהימן יותר.

2 עיינו בתרשים וענו על השאלות.

קריאת תרשים

מדד גלובליזציה משולב: חמש המדינות המובילות וישראל

ציון גבוה יותר = מדינה מחוברת יותר לעולם בכלכלה, בחברה ובפוליטיקה.

מקור: מדד גלובליזציה בין־לאומי, 2025 (נתוני 2023)

1. איזו מדינה דורגה במקום הראשון, ומה הציון שלה?

תשובה: הולנד – 88.9.

2. מה ההפרש בין הציון של הולנד לציון של ישראל?

תשובה: 88.9 − 74.8 = 14.1 נקודות.

3. באיזו יבשת נמצאות כל חמש המדינות המובילות? הציעו הסבר אחד לכך.

תשובה: באירופה. הסבר אפשרי: אלה מדינות קטנות וקרובות זו לזו, שתלויות מאוד בסחר עם שכנותיהן, יש להן נמלים ודרכים מפותחות ושוק משותף עם מדינות שכנות.

4. שימו לב לשנים במקור. מדוע חשוב לדעת באיזו שנה נאספו הנתונים?

תשובה: כי המצב משתנה עם הזמן; נתון ישן עלול לא לתאר את המצב היום, ובלי שנה אי אפשר להשוות בצורה הוגנת.

חלק ב׳: משווים בין מדינות ובין מדדים

השוואה לפי כמה מדדים מגלה שמדינה יכולה להיות ״גלובלית״ בתחום אחד ופחות בתחום אחר. בחלק הזה נשווה בין שלוש מדינות דמיוניות ונבחן את המדדים עצמם.

3 עיינו בטבלה וענו.

קריאת טבלה

שלוש מדינות, חמישה מדדים

נתונים לדוגמה

מדד	מדינה א׳	מדינה ב׳	מדינה ג׳
מחוברים לאינטרנט (%)	96	70	30
סחר חוץ לנפש ($ בשנה)	40,000	9,000	1,000
השקעות זרות	גבוהות	בינוניות	נמוכות
נסיעות לחו״ל (לכל 100 תושבים)	150	40	5
הסכמים בין־לאומיים	120	60	95

מדינות דמיוניות ונתונים לדוגמה בלבד.

1. איזו מדינה היא הגלובלית ביותר לפי רוב המדדים? נמקו בעזרת שני מדדים.

תשובה: מדינה א׳ – למשל 96% מחוברים לאינטרנט וסחר חוץ של 40,000 $ לנפש, הגבוהים בטבלה.

2. במדד אחד מדינה ג׳ עוקפת את מדינה ב׳. באיזה מדד, ומה אפשר ללמוד מכך?

תשובה: בהסכמים בין־לאומיים (95 לעומת 60). מכאן שמדינה יכולה להיות פעילה מאוד מבחינה פוליטית ובכל זאת מחוברת פחות בכלכלה ובחיי התושבים.

3. פי כמה גדול סחר החוץ לנפש במדינה א׳ לעומת מדינה ב׳? (עגלו)

תשובה: 40,000 ÷ 9,000 ≈ פי 4.4 – בערך פי 4.

4 השוו בין שלושה מדדים. השלימו את המשבצות הריקות.

השוואה

תבחין	חיבור לאינטרנט	סחר חוץ	הסכמים בין־לאומיים
תחום	חברה ותקשורת	**כלכלה**	**פוליטיקה**
מה הוא מודד?	**כמה מהתושבים משתמשים באינטרנט**	היקף הקנייה והמכירה עם מדינות אחרות	**על כמה הסכמים עם מדינות אחרות חתמה המדינה**

תבחין	חיבור לאינטרנט	סחר חוץ	הסכמים בין־לאומיים
מה הוא לא מראה?	כמה זמן ולאילו מטרות גולשים	**מי מרוויח מהסחר בתוך המדינה**	**האם ההסכמים באמת מבוצעים**

לפי ההשוואה, האם מספיק מדד אחד כדי לקבוע כמה גלובלית מדינה? נמקו.

תשובה: לא. כל מדד מודד תחום אחד ויש דברים שהוא לא מראה; שילוב של כמה מדדים נותן תמונה מלאה יותר.

5 הקיפו רק את הסימנים שמעידים שמקור מידע מהימן.

מין

מצוינת שנת הנתונים | **מוסבר איך חישבו את המספרים** | כותרת מפוצצת עם סימני קריאה

מקורות אחרים מראים נתונים דומים | אין שם של כותב או גוף מפרסם | הנתון "נשמע הגיוני לי"

אפשר לבדוק את הנתונים המקוריים

הסבר: מקור מהימן מציין שנה, מסביר את שיטת החישוב, מאפשר בדיקה ומתאים למקורות אחרים. כותרת מפוצצת, היעדר כותב ו"תחושה" אינם סימני מהימנות.

חלק ג': חושבים כמו גאוגרפים

בחלק הזה נבחן את מקומה של ישראל במדד, נשמע שלוש דעות על הדרך הנכונה למדוד גלובליות ונבנה שרשרת סיבה ותוצאה.

מקרה בוחן

ישראל במדד: מחוברת – אבל לא באותה מידה בכל תחום

ישראל

במדד הגלובליזציה הבין־לאומי שפורסם ב־2025 (נתוני 2023) קיבלה ישראל ציון כולל של 74.8 ודורגה במקום ה־40. כשמפרקים את הציון לתחומים, מתגלה תמונה מעניינת: בתחום החברתי – קשרים של אנשים, מידע ותרבות – הציון של ישראל הוא 80.0; בתחום הפוליטי 72.8; ובתחום הכלכלי 71.7.

בתחום הכלכלי בולטת תעשיית ההייטק: לפי נתונים רשמיים, ב־2025 היה היצוא של תעשיות ההייטק כ־58% מכלל היצוא של ישראל. כלומר, יותר ממחצית ממה שישראל מוכרת לעולם הוא מוצרים ושירותים של טכנולוגיה מתקדמת. מנגד, ישראל היא מדינה קטנה שרוב הסחר שלה עובר בים ובאוויר.

6 ענו על השאלות על מקרה הבוחן.

1. באיזה תחום קיבלה ישראל את הציון הגבוה ביותר, ובאיזה את הנמוך ביותר?

תשובה: הגבוה – בתחום החברתי (80.0); הנמוך – בתחום הכלכלי (71.7).

2. לפי הקטע, איזה חלק מהיצוא של ישראל ב־2025 היה של תעשיות ההייטק? מה זה מלמד על הקשר הכלכלי של ישראל עם העולם?

תשובה: כ־58%, יותר ממחצית. ישראל מוכרת לעולם בעיקר טכנולוגיה וידע, ולכן היא תלויה בקשרים עם לקוחות ושותפים בחו"ל.

3. מה הופך את הנתונים בקטע למהימנים יחסית? ציינו שני סימנים.

תשובה: מצוינת שנת הפרסום ושנת הנתונים; הנתונים מפורקים לתחומים; מדובר במדד בין־לאומי קבוע ובנתונים רשמיים שאפשר לבדוק.

7 שלושה חוקרים מתווכחים: מה הכי חשוב למדוד כדי לדעת כמה גלובלית מדינה?

מגוון נקודות מבט

חוקרת כלכלה

"הכי חשוב לבדוק את סחר החוץ ואת ההשקעות הזרות. כסף וסחורות הם הלב של הגלובליזציה."

חוקר תקשורת

"דווקא האנשים חשובים: כמה מחוברים לאינטרנט, כמה נוסעים לחו"ל וכמה מדברים עם העולם."

חוקרת יחסים בין־לאומיים

"צריך לבדוק הסכמים ושיתופי פעולה. מדינה שחותמת על הסכמים משתתפת בהחלטות של העולם."

1. לאיזה תחום מתייחס כל אחד מהחוקרים?

תשובה: חוקרת הכלכלה – לתחום הכלכלי; חוקר התקשורת – לתחום החברתי; חוקרת היחסים הבין־לאומיים – לתחום הפוליטי.

2. נסחו עמדה שמשלבת בין שלוש הדעות.

תשובה: למשל: כדי לקבל תמונה מלאה צריך לשלב מדדים כלכליים, חברתיים ופוליטיים, כי מדינה יכולה להיות גלובלית בתחום אחד ופחות בתחום אחר.

8 השלימו את שרשרת הסיבה והתוצאה.

סיבה ותוצאה

למדינה יש נמל גדול ושדה תעופה בין־לאומי ← **קל יותר לייבא ולייצא סחורות** ← **חברות מחו"ל משקיעות במדינה ופותחות בה סניפים** ← נוצרים מקומות עבודה ומגיעים אנשים מחו"ל ← **הציון של המדינה במדדי הגלובליות עולה**

9 צרו "כרטיס מדינה גלובלית": בחרו מדינה אחת (ישראל או מדינה מהתרשים). כתבו מה מקומה במדד, באילו תחומים היא מחוברת לעולם, ומה עוד הייתם רוצים לבדוק עליה. ציינו את מקור הנתונים ואת השנה. אפשר להוסיף שרטוט או סמלים.

כתיבה וטיעון

תשובה: כרטיס שמציג נתון מהמדד עם שנה ומקור, מתאר לפחות שני תחומים של קשר עם העולם, ומציע שאלה או מדד נוסף לבדיקה.

רמה	מה מחפשים
מצוין	נתונים נכונים עם שנה ומקור, שני תחומים או יותר מוסברים, שאלה נוספת מנומקת, ייצוג ברור ומגוון.
טוב	נתון נכון ותחום אחד מוסבר; חסרים שנה או מקור, או שאין שאלה נוספת.
בסיסי	תיאור כללי של המדינה בלי נתונים מהמדד ובלי מקור.

כרטיס יציאה – פרק 2: מי הכי גלובלית? מודדים מדינות

שם: _____

1. ההבדל בין יבוא ליצוא, במשפט אחד:
2. מדד אחד לגלובליות ומה הוא מודד:
3. שאלה אחת שאשאל לפני שאאמין לנתון:

מה מחפשים: יבוא = קנייה מחו"ל, יצוא = מכירה לחו"ל; מדד מתאים (סחר חוץ, אינטרנט, נסיעות, הסכמים) עם הסבר; שאלה על מקור, שנה או שיטת חישוב.

למורה – פרק 2

חלוקת זמן מוצעת: פתיחה: "מי הכי גלובלית בכיתה?" – סקר קצר (נסיעות, שפות, חברים בחו"ל) – 10 דק' · קריאה וחלק א' – 15 דק' · חלק ב' – 20 דק' · חלק ג' וכרטיס יציאה – 45 דק' (שיעור כפול).

מיומנויות: השוואה והסקת מסקנות בין מדינות לפי מדדים · הערכת מהימנות מקורות · ייצוג הידע בדרכים מגוונות · מגוון נקודות מבט · סיבה ותוצאה

טיפים להפעלה:

- הפעלת פתיחה: בנו "מדד גלובליות כיתתי" משלושה שאלונים קצרים (נסיעות לחו"ל, שפות, מוצרים מחו"ל בבית). כך התלמידים מבינים מה זה מדד משולב.
- הנתונים בתרשים בחלק א' ובמקרה הבוחן מאומתים (מדד גלובליזציה בין־לאומי שפורסם ב־2025, נתוני 2023; יצוא ההייטק – נתונים רשמיים ל־2025). הטבלה בחלק ב' דמיונית.
- השתמשו במעגל המהימנות כ"מסננת" קבועה: בכל פעם שמופיע נתון ביחידה – שאלו מי פרסם, מתי ואיך חושב.
- חברו לחשבון: הפרשים ופי כמה – והזכירו שבדירוג הפרשים קטנים בציון יכולים להפריד בין מקומות רבים.

תפיסות שגויות נפוצות:

- תלמידים חושבים שמדינה גדולה או חזקה היא בהכרח הגלובלית ביותר. הראו שבראש הדירוג נמצאות דווקא מדינות קטנות שתלויות בסחר.
- בלבול בין יבוא ליצוא – היעזרו באותיות: יצוא = יוצא מהמדינה.
- תלמידים מתייחסים לכל מספר כאמת מוחלטת. הדגישו שמדד הוא כלי עם גבולות, ושהנתונים מתעדכנים כל שנה.

פרק 3

המכולה, הכבל והסמארטפון: הטכנולוגיה מקרבת

איך תחבורה ותקשורת חדשות קיצרו זמנים ומרחקים ואפשרו את הגלובליזציה

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

בפרק הזה נלמד:

- להסביר כיצד התפתחות התחבורה והתקשורת האיצה את הגלובליזציה
- להבין את המושג "דחיסת זמן־מרחב" ולהדגים אותו
- להבחין בין גורם נייח לגורם נייד בתחבורה ולהסביר מהי נגישות
- לבנות טיעון: האם הטכנולוגיה היא שאפשרה את הגלובליזציה?

קוראים ומבינים: העולם שהתקצר

בעשורים האחרונים התרחשה מהפכה טכנולוגית: המצאות חדשות שינו את התחבורה, את התקשורת, את הרפואה ואת התעשייה. בזכותן אנשים, סחורות ומידע עוברים ממקום למקום מהר יותר, בזול יותר ובקלות רבה יותר. המהפכה הזאת היא אחד הגורמים החשובים שאפשרו את הגלובליזציה.

בתחבורה יש שני סוגים של רכיבים. גורם נייח הוא תשתית שנשארת במקום: כביש, מסילת רכבת, נמל או שדה תעופה. גורם נייד הוא כלי התחבורה שנע עליהם: משאית, רכבת, אונייה ומטוס. כשהתשתיות משתפרות וכלי התחבורה נעשים מהירים וגדולים יותר, משתפרת הנגישות – הקלות להגיע ממקום למקום.

המצאה פשוטה במיוחד שינתה את הסחר העולמי: מכולת הפלדה. בעבר העמיסו פועלים כל שק וכל ארגז ביד, והטעינה של אונייה נמשכה ימים. מכולה בגודל אחיד עוברת במנוף מהמשאית לאונייה ומהאונייה לרכבת – בלי לפרוק את מה שבתוכה. כך נוצרו מערכות תחבורה משולבות, ובזכותן נשלחות היום סחורות מכל פינה בעולם. לפי נתונים בינלאומיים, כ־80% מנפח הסחר העולמי בסחורות עובר בים.

גם התקשורת השתנתה. תקשורת המונים – עיתונות, רדיו וטלוויזיה – הפיצה ידיעות לקהלים גדולים. אחר כך באו רשת האינטרנט והתקשורת הסלולרית, שבהן כל אחד יכול גם לקבל מידע וגם לשלוח אותו לכל העולם בתוך שניות. לפי נתונים בינלאומיים, ב־2025 השתמשו באינטרנט כ־74% מתושבי העולם.

כשזמן הנסיעה וזמן העברת המידע מתקצרים, נדמה שהמקומות עצמם התקרבו זה לזה. גאוגרפים קוראים לזה "דחיסת זמן־מרחב": המרחק בקילומטרים לא השתנה, אבל "המרחק בזמן" התקצר מאוד. משום כך רעיונות, אופנות, מוצרים ואנשים מתפשטים בעולם מהר מאי פעם.

מושגי מפתח

מהפכה טכנולוגית: שינוי מהיר ועמוק בחיים בעקבות המצאות חדשות בתחבורה, בתקשורת, ברפואה ובתעשייה.

נגישות: מידת הקלות שבה אפשר להגיע למקום מסוים – בזמן, במרחק ובעלות.

רשת האינטרנט: רשת עולמית שמחברת מחשבים וטלפונים ומאפשרת להעביר מידע לכל מקום כמעט מיד.

תחבורה – גורם נייח וגורם נייד: גורם נייח הוא תשתית קבועה (כביש, נמל, מסילה); גורם נייד הוא כלי התחבורה (משאית, אונייה, מטוס).

תקשורת המונים: אמצעים שמעבירים מידע לקהל גדול מאוד בבת אחת, כמו עיתונות, רדיו וטלוויזיה.

תקשורת סלולרית: תקשורת באמצעות טלפונים ניידים שמתחברים לאנטנות, ומאפשרת קשר כמעט מכל מקום.

חלק א': איך עוברות סחורות בעולם?

בחלק הזה נבדוק כיצד שינויים בתחבורה ובתקשורת קירבו בין מקומות, ונקרא תרשים שמראה איך עובר הסחר העולמי.

1 הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מהי "דחיסת זמן־מרחב"?

א. המדינות זזות זו לעבר זו

ב. הזמן שנדרש כדי לעבור מרחק או להעביר מידע מתקצר, ולכן מקומות נראים קרובים יותר

ג. כדור הארץ מסתובב מהר יותר

ד. ערים נבנות צפופות יותר

✔ המרחק עצמו לא השתנה – הזמן שנדרש כדי לעבור אותו התקצר.

2. איזה מהבאים הוא גורם נייח בתחבורה?

א. מטוס

ב. משאית

ג. נמל

ד. אוניית מכולות

✔ נמל הוא תשתית קבועה במקום אחד. שאר האפשרויות הן כלי תחבורה – גורמים ניידים.

3. מה ההבדל העיקרי בין תקשורת המונים לבין רשת האינטרנט?

א. באינטרנט כל אחד יכול גם לקבל מידע וגם לשלוח אותו

ב. בטלוויזיה אפשר לשלוח הודעות לכל העולם

ג. אין הבדל

ד. האינטרנט פועל רק במדינה אחת

✔ בתקשורת המונים מעטים משדרים לרבים; ברשת האינטרנט כל משתמש יכול גם לשדר.

4. מדוע המכולה הוזילה את הסחר העולמי?

א. כי היא עשויה מעץ

ב. כי היא עוברת בין משאית, אונייה ורכבת בלי לפרוק את תכולתה

ג. כי אסור לפתוח אותה

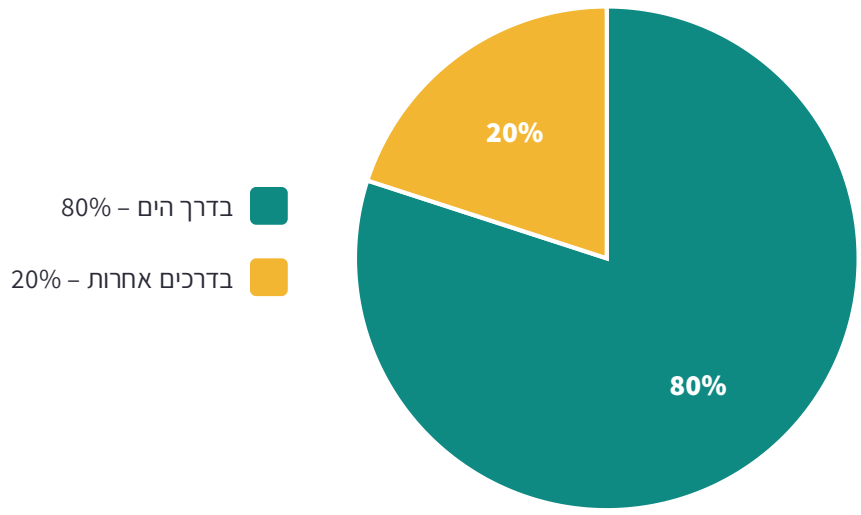
ד. כי היא קלה יותר מארגז

✔ מעבר מהיר בעזרת מנוף חוסך זמן עבודה רב ומקצר את זמן ההמתנה בנמל.

2 עיינו בתרשים וענו על השאלות.

קריאת תרשים

איך עובר הסחר העולמי בסחורות? (לפי נפח)

"בדרכים אחרות" = באוויר, ברכבת, במשאיות ובצינורות. החלוקה ביניהן אינה מוצגת.

מקור: נתונים בינלאומיים, 2025, מעובד

1. איזה חלק מהסחר העולמי בסחורות עובר בים?

תשובה: כ־80% – ארבע חמישיות מנפח הסחורות.

2. הציעו שתי סיבות לכך שרוב הסחורות עוברות דווקא באוניות ולא במטוסים.

תשובה: אונייה מובילה כמויות עצומות בבת אחת; ההובלה בים זולה הרבה יותר לכל טון; אפשר להוביל בה סחורות כבדות וגדולות.

3. מה הקשר בין התרשים לבין המצאת המכולה?

תשובה: המכולה הפכה את ההובלה בים למהירה וזולה, ולכן רוב הסחר העולמי עובר בים באוניות מכולות.

חלק ב': מערכות משולבות ותקשורת משווה

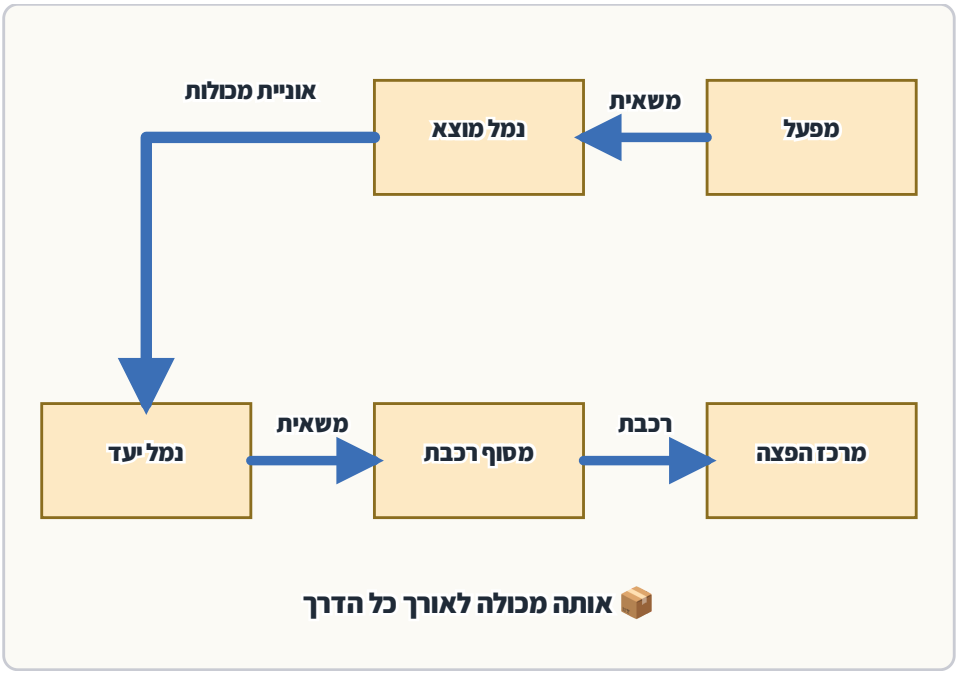
בחלק הזה נעקוב אחרי מכולה במסע מהמפעל אל מרכז ההפצה, נשווה בין סוגי תקשורת ונמיין רכיבים של תחבורה.

3 🗺️ עקבו אחרי החצים בתרשים וענו.

קריאת מפה

המסע של מכולה אחת: מערכת תחבורה משולבת

נתונים לדוגמה

גורם נייח (תשתית) גורם נייד (כלי תחבורה)

תרשים זרימה מופשט להמחשה.

1. כתבו לפי הסדר באילו כלי תחבורה עוברת המכולה.

תשובה: משאית → אוניית מכולות → משאית → רכבת.

2. מצאו בתרשים שני גורמים נייחים ושני גורמים ניידים.

תשובה: נייחים: נמל מוצא, נמל יעד, מסוף רכבת, מרכז הפצה. ניידים: משאית, אונייה, רכבת.

3. מדוע חשוב שאותה מכולה עוברת לאורך כל הדרך? מה זה תורם לנגישות?

תשובה: לא צריך לפרוק ולהעמיס מחדש בכל תחנה, ולכן חוסכים זמן וכסף; סחורות מגיעות מהר וזול גם למקומות רחוקים – הנגישות משתפרת.

4 ⚖️ **השוו בין שלושה סוגי תקשורת. השלימו את המשבצות הריקות.** 🧠 השוואה

תבחין	תקשורת המונים	רשת האינטרנט	תקשורת סלולרית
דוגמה	טלוויזיה, רדיו, עיתון	**אתר מידע, דואר אלקטרוני, שיחת וידאו**	**שיחה או הודעה בטלפון נייד**
מי שולח את המידע?	מעטים שולחים לרבים	**כל משתמש יכול לשלוח לכולם**	**אדם לאדם, כמעט מכל מקום**
מהירות ההגעה לעולם	**מהירה, אבל בשעות שידור קבועות**	מיידית	מיידית
שינוי במרחב	**אנטנות שידור ותחנות טלוויזיה**	**כבלים תת־ימיים וחוות שרתים**	אנטנות סלולריות על גגות והרים

איזה סוג תקשורת לדעתכם קירב יותר מכול בין אנשים במקומות רחוקים? נמקו בעזרת הטבלה.

תשובה: תשובה מנומקת, למשל: רשת האינטרנט – כי כל אחד יכול לשלוח ולקבל מידע מכל העולם באופן מיידי.

5 ⭕ **הקיפו רק את הגורמים הנייחים בתחבורה.** 🧠 מיון

מסילת רכבת | אוניית מכולות | **שדה תעופה** | משאית | **גשר מעל נהר** | מטוס משא | **נמל**

הסבר: מסילה, שדה תעופה, גשר ונמל הם תשתיות קבועות – גורמים נייחים. אונייה, משאית ומטוס הם כלי תחבורה – גורמים ניידים.

חלק ג': חושבים כמו גאוגרפים

בחלק הזה נכיר את סיפור המכולה, נשמע ויכוח על מה שאפשר את הגלובליזציה ונבנה שרשרת סיבה ותוצאה.

🔍 מקרה בוחן

קופסה אחת ששינתה את העולם

📍 נמלים בארצות הברית ובעולם

באמצע המאה ה־20 העמסת אונייה הייתה עבודה איטית ויקרה: מאות פועלים סחבו שקים, חביות וארגזים בגדלים שונים, והאונייה חיכתה בנמל ימים ארוכים. יזם תחבורה אמריקאי הציע רעיון פשוט: להעמיס על האונייה קופסאות פלדה בגודל אחיד, שאפשר להעביר אותן כמו שהן מהמשאית לאונייה.

ב־26 באפריל 1956 הפליגה אונייה שהותאמה לכך עם 58 מכולות מנמל בניו ג׳רזי ליוסטון שבטקסס. בשנים שאחר כך אומצה השיטה בנמלים רבים, והמידות של המכולות נקבעו כך שיתאימו לכל משאית, רכבת ואונייה בעולם. נמלים נבנו מחדש עם מנופי ענק ושטחי אחסון גדולים, והסחורות החלו לעבור בין יבשות מהר וזול יותר מאי פעם.

6 ✍️ **ענו על השאלות על מקרה הבוחן.**

1. מה הייתה הבעיה בהעמסת אוניות לפני המצאת המכולה?

תשובה: ההעמסה הייתה איטית ויקרה: פועלים רבים העמיסו ביד פריטים בגדלים שונים, והאונייה חיכתה בנמל ימים.

2. כיצד השתנה הנוף של הנמלים בעקבות המכולה?

תשובה: נבנו מנופי ענק ושטחי אחסון גדולים למכולות; הנמלים התרחבו.

3. מדוע היה חשוב שלמכולות תהיה מידה אחידה בכל העולם?

תשובה: כדי שאותה מכולה תתאים לכל משאית, רכבת, אונייה ומנוף בכל מדינה – וכך תעבור בלי עיכוב במערכת תחבורה משולבת.

7 בכיתה מתנהל ויכוח: מה אפשר את הגלובליזציה? קראו את שלוש העמדות.

מגוון נקודות מבט

נועה

"בלי מכולות, מטוסים, אינטרנט וטלפונים ניידים לא הייתה גלובליזציה. הטכנולוגיה היא שאפשרה אותה."

איתן

"הטכנולוגיה הייתה קיימת, אבל רק כשמדינות פתחו את הגבולות לסחר ולהשקעות – הגלובליזציה התפשטה. השינויים הפוליטיים הם הסיבה."

מאיה

"שניכם צודקים חלקית. הטכנולוגיה נתנה את הכלים, והפוליטיקה פתחה את הדלתות. צריך את שניהם."

1. מה ההבדל בין העמדה של נועה לעמדה של איתן?

תשובה: נועה רואה בטכנולוגיה את הגורם העיקרי; איתן רואה בשינויים הפוליטיים – פתיחת גבולות לסחר ולהשקעות – את הגורם העיקרי.

2. הוסיפו נימוק משלכם לאחת העמדות.

תשובה: תשובה פתוחה עם נימוק, למשל לנועה: האינטרנט מאפשר לחברה לעבוד עם צוותים בכמה יבשות; למאיה: גם כשיש טכנולוגיה, מדינה סגורה לא משתתפת בסחר העולמי.

8 השלימו את שרשרת הסיבה והתוצאה.

סיבה ותוצאה

הומצאה מכולה בגודל אחיד ← **העמסת האוניות נעשתה מהירה וזולה** ← **עלות ההובלה בים ירדה** ← משתלם לייצר במדינה אחת ולמכור ביבשה אחרת ← **הסחר העולמי גדל והגלובליזציה מתחזקת**

9 כתבו טיעון (6–7 שורות): בחרו טענה אחת – טענה א': "השינויים הטכנולוגיים הם שאפשרו את הגלובליזציה", או טענה ב': "השינויים הפוליטיים הם שאפשרו את הגלובליזציה". כתבו את הטענה, שני נימוקים עם דוגמה, וטענת נגד אחת שאתם עונים עליה.

כתיבה וטיעון

תשובה: טיעון שמציג טענה ברורה, שני נימוקים עם דוגמאות (למשל מכולה, אינטרנט, תקשורת סלולרית – או פתיחת גבולות לסחר), וטענת נגד ומענה לה.

רמה	מה מחפשים
מצוין	טענה ברורה, שני נימוקים עם דוגמאות מהפרק, טענת נגד עם מענה משכנע, שימוש במושגים.
טוב	טענה ושני נימוקים; טענת הנגד חסרה או בלי מענה.
בסיסי	הבעת דעה בלי נימוקים ברורים או בלי דוגמאות.

כרטיס יציאה – פרק 3: המכולה, הכבל והסמארטפון: הטכנולוגיה מקרבת

שם: _____

1. "דחיסת זמן־מרחב" במילים שלי:
2. גורם נייח אחד וגורם נייד אחד בתחבורה:
3. טכנולוגיה אחת שאני משתמש/ת בה ומקרבת אותי לעולם:

מה מחפשים: הסבר שהזמן התקצר ולא המרחק; דוגמאות נכונות (נמל/כביש – אונייה/משאית); טכנולוגיה מתאימה עם הסבר קצר.

למורה – פרק 3

חלוקת זמן מוצעת: פתיחה: "כמה זמן לוקח לשלוח...?" – מכתב, מברק, הודעה – 10 דק׳ · קריאה וחלק א׳ – 15 דק׳ · חלק ב׳ – 20 דק׳ · חלק ג׳, טיעון וכרטיס יציאה – 45 דק׳ (שיעור כפול).

מיומנויות: הסקת מסקנות מסוגות מידע שונות (תרשים, תרשים זרימה, טקסט) · השוואה · בניית טיעון והבעת עמדה (טכנולוגי מול פוליטי) · מגוון נקודות מבט · סיבה ותוצאה · שאילת שאלות על יחסי גומלין בין מקומות

טיפים להפעלה:

- הביאו קופסת נעליים וכמה חפצים בגדלים שונים: "העמסה לפני המכולה" מול "העמסה עם מכולה" – המחשה של דקה.
- הנתונים בפרק מאומתים: כ־80% מנפח הסחר העולמי בסחורות עובר בים; כ־74% מתושבי העולם השתמשו באינטרנט ב־2025; ההפלגה הראשונה עם 58 מכולות – 26 באפריל 1956.
- הוויכוח בחלק ג׳ מכין את הפרק הבא (גורמים פוליטיים־כלכליים). אפשר לערוך הצבעה לפני ואחרי ולראות אם מישהו שינה עמדה.
- בקשו מהתלמידים להתחיל לראיין סבא, סבתא או אדם מבוגר על התחבורה והתקשורת בילדותם – הריאיון ישמש בפרק הבא.

תפיסות שגויות נפוצות:

- "העולם התקצר" – תלמידים חושבים שהמרחק השתנה. חזרו על כך שהזמן התקצר, לא הקילומטרים.
- תלמידים מניחים שרוב הסחורות טסות במטוסים. התרשים מראה שרובן עוברות בים.
- בלבול בין גורם נייח לנייד – שאלו: "האם זה זז?" אם לא – זה נייח.